

Politísk viðmerking:

Kristian Magnussen, lögtingsmaður

Álitið er ov tunt

Javnaðarflokkurinn stríðist fyrri á menna eina samfélagskipan, har hvor einstakur borgari og bólkur av folki hava goð lívikor og eiga rættin til eitt virki og mennandi lív.

Vælfærdarsamfélagið, ið eigur at byggja á prinsippini um javnstöðu, tryggileika og solidaritet, vilja vit varðveita og menna.

Hetta merkir, at vit framhaldandi vilja arbeiða fyrri at virðini í samfélagnum verða bitt javnari, so øll hava somu rættindi og skyldur. Munur skal ikki gerast á folki, orsakað av sosialari bakgrund, bústaði ella kyni.

Javnaðarróðslan, ið má sigast at hava verið drivmegin í menningini av vælfærdarsamfélagnum, helt upprunliga at vælfærdarsamfélagið fór at skúga fátekradomi og mismun burtur, og sostatt at geva øllum eitt trygt grundarlag at byggja tilveruna á.

Ymisku vælfærdarskipanirnar skuldu tryggja okkum úr vøgg og í grøv. Sjálvt um tey flestu í dag halda, at hesar skipanir eru ein sjávsagdur rættur, má eg tó minna á, at vælfærdarsamfélagið seguliga er ein parantes, ið mentist frá 50'um til einaferð í 80'um.

Tá byrjaðu borgarligir og liberalistiskir vindar at blæsa her og runda um okkum, og ágangurin á vælfærdarhugsjónina var og er enn størri. Fort verður fram, at vælfærdarsamfélagið er í kreppu, at samfélagið ikki hevur ráð at veita ymsu vælfærdartænasturnar, og at í staðin skulu meira liberalistiskar skipanir mennast, har fólk verða stuðlað í at sæta sær sjálvum. Kjakið í Føroyum í dag um framtíðar pensjónsskipanir er gott dømi um hesa individualisering. Nevntast kann annað dømi. Nevniliga at ávisur samgonguflokkur marknaðarfordir seg við, at fólk í staðin fyrri at gera nýtslu av t. d. almennum vøggustovum, barnagørdum, skólum og røktarheimum, skulu hava pening útgóðan fyrri sjálvi at loysa sínar trupulleikar, so ella so. Privatisering av almennum tænastrum liggur t.d. eisini í kortunum hjá verandi samgongu.

Tá ein hevur lisið álitið um almennapolitik, kann ein staðfesta, at ongin hugsjónarlig heild er í tilráðingini til framtíðar lógávu á almannaákinum, og snúga tilráðingarnar í álitinum til seg bert um vísiðleysar lappaloytnir.

Javnaðarflokkurinn víðurkennir, at ábøtur eru neyðugar her og nú, og hevur eisini ferð aftaná ferð í kjaki

og við lógaruppskotum vist á loysnir á grundleggjandi trupulleikum og á torvin hjá ymsum samfélagsbólkum. Men Javnaðarflokkurinn heldur, at álitið er sera mangulfult, tá tað ikki visir á grundleggjandi skeivleikar í samfélagnum. Á skeivleikar, ið víðføra og skapa grundleggjandi mistrivnað og marginalisering av fleiri og fleiri borgarum.

Tá eg var liðugur at lesa álitið, var eg rættuliga orkmylaður. Neyvan hevur nokur samgonga áður lova so stórar meirjattanir innan almannaákið, sum henda samgongan hevur boða frá í hesum áliti. Bæði tá tað snýr seg um forsorgar- og barnaforsorgarókið, umframt eldraókið, og eisini tá talan er um víðurskifti hjá menningartænastum, røslutænastum og sinnisjúkum. Álitið er tó ein staðfesting av, at samgongan ásannar, at vit hava ein stóran ónoktadán torv innan almannaákið, bæði tá talan er um menniskjaligt og figgarligt tilfeingi. Hesi tilfeingi skulu útvegað bæði her og nú og eisini tá hugsað verður framtíð.

Tað tykist ikki sum ávaringarlúðramir í samgonguni fara at yla, nú vit í hesum skjalið kunnu staðfesta, at figgarligu og sosialu trupulleikarnir og mistrivnaðurin hjá nógvum fýringum tykjast at vaksa og gerast alt meira umfangandi. Sostatt kunnu vit staðfesta, at tilfeingistovurin er og verður stórur, um vit framfyrri halda fram á somu kós, við bert at menna nýggjar útgjaldsskipanir og menna nýggjar tænastrur. Nær er tíðin komin hjá samgonguni at lyfta orðaskiftið um forsorgan almennapolitik á eitt hægr stöð?

Tað tykist ikki at vera nakað orðaskifti í samgonguni, og heldur ongin hugsan um, hvørja ávirkan samfélagsliga menningin hevur á møguleikarnar hjá øllum borgarum at hava best møguleg umstøður fyrri einum virknum lívi við góðum livumstøðum.

Samgongan tykist ikki at gera sær far um, at t. d. arbeiðsloysi er eitt av størstu vandamálunum í samfélagi okkara, og at hesin trupulleikin eigur í fyrstu atloga at verða loystur á arbeiðsmarknaðinum, og ikki við pseudoloysnum innan forsorgarlógina, soleiðis sum skotið verður upp í álitinum.

Javnaðarflokkurinn skjýtur upp, at trupulleikin verður tikin upp við partarnar á arbeiðsmarknaðinum, og ikki minst við lønmóttakarafelöngini, ið eiga at vísa ein

stórri solidaritet fyrri teimum arbeiðsleysu. Hetta merkir, at stríðast má fyrri at tað arbeiði, sum er, verður deilt soleiðis, at rúm verður fyrri øllum á arbeiðsmarknaðinum. Adalmálið má vera eitt samfelag fyrri øll.

Føroyiska samfélagið broytist við stórri og stórri ferð, við teimum fyrirumum og vansum hetta hevur við sær. Hóast framleiðslan økist og gerst effektivari, kemur at verða brúk fyrri færri fólki í framleiðsluvinnuni, um ikki nýggi vinna tekur seg upp. Ein vinna, ið kann útvega óavmarkað arbeiði til øll. Í dag kunnu vit staðfesta, at meðan summi eru arbeiðsleys og verða fasthildin í arbeiðsloysi, so skulu tey, sum eru í arbeiði, arbeiða skjótari og skjótari, við stórum vanda fyrri arbeiðsfori sum fylgja. Við øðrum orðum hava vit í dag eina stóðu á arbeiðsmarknaðinum, sum bæði invaliderar tey arbeiðsleysu og tey, ið eru í arbeiði. Í staðin fyrri at vit politiskt seta krøv til arbeiðsmarknaðin um at borgarin skal hava heilsugóðar umstøður at arbeiða undir, og at arbeiðið skal deilast millum øll arbeiðsfor, so góðtaka vit leiklutin sum rúskil at arbeiðsmarknaðinum, og royna eftir fýringum at lappa uppá tey, ið eru dottin av í svinginum, fyrri síðan at billa bæði okkum sjálvum og borgaranum inn, at pláss verður fyrri teimum øllum aftur, tá líkamligu og eisini sálarligu sárinu eru lappað aftur.

Ógvusligu samfélagsbroytingarnar gera nóg fólk sárbær og í orkmylaði um sín egna leiklut í samfélagnum. Alsamt fleiri hava trupult við at siggja seg sum part av eini stórri heild, og tí eru hesi í vanda fyrri at gerast marginaliseraði í mun til heildina. Henda marginalisering víðfýrir sum oftast fátekradomi, ikki bert materielt fátekradomi, men eisini sosialt, mentunarligt og politiskt fátekradomi.

Álitinum verður staðfest, at fleiri umsorganartænastrur ikki verða røktar sum tað somir seg. Sum dømi kunnu vit nevna heimarøktina, ið hevur ein nógvi stór torv enn jattan er til í dag, umframt at røktin hevur eina hart tiltrongda døgnrøktartænastru fyrri neyðini, um røktin kann sigast at verða mannsmøilig.

Tað er politisk kynisma, og eigur tí ikki at verða góðtikið, at fleiri samfélagsuppávur ikki verða røktar til fullnár, ella als ikki røktar, samstundis sum fólk eru ar-

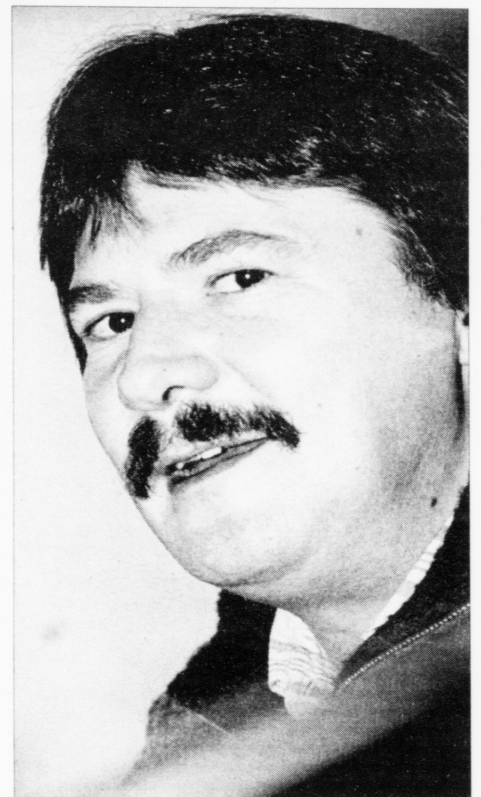
beiðsleys, og at onnur við partvís arbeiðsforleika eru óvirkin. Í staðin fyrri at syrgja fyrri veruligum arbeiði, verður valt at seta fólk at víðgera tey arbeiðsleysu og geva teimum eina veiting, sum endurgjald fyrri, at tey eru arbeiðsleys. Nú sigur samgongan í álitinum, at nú skal skipast fyrri pseudoloysnum við at aktivera tey arbeiðsleysu fyrri at geva teimum veruliga barlast og sjálvsálit til at fara út aftur á arbeiðsmarknaðin, soleiðis at hesi ikki steða upp og verða verandi viðskiftafólk á Almanna-stovuni.

Um vit siggja burtur frá kynismuni, og gera okkum eitt lítið roknistykki, so kann ein arbeiðsloysur í dag, bæði frá ALS og eftir forsorgarlógini fáa eina veiting, sum svarar til 70 % av eini arbeiðsmannaløn. Bruttokostnaðurin av eini veruligari løn er sostatt 30%, hvarav meir enn helvtin kemur aftur beinleiðis í landskassan í skatti og av økta peningumfýringum í samfélagnum. Fyri hesi 10 - 15%, ið nú eru á muni, kundu vit t.d. veita eina nógvi betri heimarøkt, sum gav teimum gomlu tryggari karmar og møguleikar at vera heima sum longest, sum gjordi upphald á sjúkrahúsum hjá nógvum gomlum styrti og dagligdagin innihaldsríkari við betri almennheilsu sum fylgja. Tey avvarandi høvdu eisini fingið eitt betri lív, tá tey vistu, at teirra gomlu vóru í góðum hondum.

Tann arbeiðsloysi, sum í dag livir eitt óvirkið lív, víð kemsluni av, at brúk er ikki fyrri honum, hevði trivst nógvi betur og hevði verið ein partur av felagsskapinum. Drúgar kanningar aðrastaðni hava fyrri mongum øðrum síðan staðfest, at arbeiðsleysu er í nógvi stórri vanda fyrri at gerast sjúk, við avlarni og deyða sum fylgja, enn onnur í samfélagnum.

So sjálvt politikarar og flokkar, ið bert meta samfélagið sum ein spurning um debet og kredit, áttu kanska at umhugsast, at saðla um og tíkið neyðug fyririt fyrri torvinum hjá tí einstaka, og harvið eisini samfélagnum, og kanska kundu hesir í síðsta enda eisini møgulega staðfest, at hetta gevur betur debet og kredit.

Javnaðarflokkurinn ætlar sær undir øllum umstøðum at verða á varhaldi og politiskt taka støðuna við. Samfélagsmenningini í fullum álvara. Gera vit ikki tað, fáa vit í stórri mun enn í dag, eina samfélagskipan,

Kristian Magnussen, lögtingsmaður

har summi eru innanfyri og onnur utanfyri, har summi eiga og onnur onki eiga, og tá er samfélagið í álvarsligum vanda fyrri at syndrast.

Nú havið eg nýtt stóran part av talutíðini at víðgera støðuna hjá arbeiðsleysum, men tað sama er galdandi fyrri onnur, sjávt um hesi eru parkerað í almennaskipanini við øðrum spjaldri enn arbeiðsloysi. Tey arbeiðsleysu eru ein stórur partur av borgaranum og vilja eisini verða tað framyvir, um vit ikki politiskt syrgja fyrri, at arbeiðsmarknaðurin, bæði tann privati og tann almenni, átekur sær sína ábyrgd.

Sambært áliti skal verandi barnaforsorgarlóg takast av og leggjast saman við forsorgarlógini í eina trivnaðarlóg, og sambært álitinum, skal henda nýggja lóg leggjast fyrri lótingið í heyst. Hetta haldi eg verða markleysur frekleiki at bjóða bæði okkum politikarum og øllum teimum á hugabólki, bæði teimum í umboða brúkarar og fagfólki í óiva sita inni kvaliferaðum uppskotum til broytingar í eini nýggjari lóg. Er tað veruliga so, at Almanna- og heilsustýrið heldur seg klára at hugsa allar trupulleikar ígjøgnum, uttan at spyrja onnur til ráðs. Álitið ber ikki boð um hetta.

Eg kann vísa á einn sera víðkomandi trupulleika, ið ikki verður víðgjordur innan barnaforsorgarpartin av álitinum, og tað er rættarstöðin hjá foreldrum, ið

ofta stendur í andsøgn mótegis torvinum hjá barninum. Eg trúgvi, at øll, ið hava arbeið innan barnaforsorgarókið vita, at vit missa fleiri børn, tí at vit her í landinum prioritera rættindini hjá foreldrunum hægr enn torvin hjá barninum. Høvdur Almanna- og heilsustýrið umhúsað at gera nakrar broytingar á hesum øki, ella er hetta ikki neyðugt at taka við í arbeiðinum við nýggjari lóg?

Nógvi ar trupulleikunum, ið verða lýstir í barnaforsorgarpartin av álitinum, snúga seg um øll tey tiltøk, ið verða framd í dag, hvørjar nýggjar ætlanir eru at seta í verk fyrri, at betra um menningarmøguleikarnar hjá børnum og trivnaðin hjá familium.

Aftur her sakni eg eina analysu av korunum hjá barnafamilium í Føroyum, um hvørjar umstøður foreldur hava at uppala síni børn. Er ikki hugsandi, at vit fyrri sama kostnað, sum vit nýta í dag innan barnaforsorgaróki, kundu gjørt skipanir á arbeiðsmarknaðinum, ið góvu foreldrum betur umstøður at vera um og saman við sínum børnum í upp-vækstrinum?

Tið var ikki at koma inn á evni, so sum alternativari íbúðarbygging og t.d., at fólk við skerum møguleikum skulu stuðlast til eitt virkið lív, ið meir ella minni vardum umhvørv og størvum.

Kristian Magnussen, lögtingsmaður